

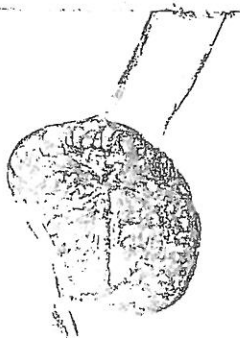
Nr.8 September 1982

Tema:

Hallvard Gråtopp

[illegible]

1275-1273

Fotografisk gjengivelse av dokument av 19. mai 1341
hvor Olaf på Roaldstad tildømmes 7 løbers Land og
hans Broderbarn 5 løbers Land i Garden Roaldstad
i Tyresdal.

Se artikkel om Hallvard Gråtopp og nederst side 6.

INNHold - NR.8 SEPTEMBER 1982.

=====

HALLVARD GRÅTOPP.....	SIDE 3
HALLVARD GRÅTOPPS ÆTT.....	SIDE 4
KOMMENTARER TIL SLEKTSTAVLA.....	SIDE 6
BOKOMTALE.....	SIDE 7
BUMERKER.....	SIDE 9
SPØRSMÅL OG SVAR.....	SIDE 10
LAGSNYTT.....	SIDE 11

REDAKSJONSKOMITE:

THOR GUNDERSEN, BRATSBERG, 3700 SKIEN	tlf. 22784
ROAR F. NESSE, HÅVUNDV: 377, 3900 PORSGRUNN	tlf. 31087
DAG STRAUME, CAMILLA COLLETSV. 13, 3700-SKIEN	tlf. 21847

Hallvard Gråtopp.

Hallvard Gråtopp er en person som har interessert folk i lange tider. Han levde på første halvdel av 1400-tallet. Det er lite en med sikkerhet kan si om Hallvard Gråtopp ut over det at han ledet et opprør mot danskeveldet. Han var fører for en bondehær som i 1438 prøvde å innta Oslo. Dette misslyktes dessverre. Hans skjebne etter dette hertog er usikker. (Mer om dette siden). Tradisjonen forteller at han bodde på garden Roaldstad i Tørdal, Drangedal. Garden heter nå Vrålstad. Vi skal først plassere Tørdal, og dermed Roaldstad, i kirkelig og verdslig henseende. Tørdal er nå anneks til Drangedal prestegjeld. Den nåværende Drangedal kommune har med helt ubetydelige endringer hatt de samme grenser som nå helt siden den tid Hallvard Gråtopp levde. Men en gang tidligere har det gått en viktig grense gjennom bygda. Drangedal hørte til Grenland, mens Tørdal hørte til Telemark. Telemark nektet som kjent å betale kirketiende da de ble innført i 1152. Telemark har i hele den eldre tid vært i opposisjon til de styrende makter. Telene var nesten alltid å finne på opprørernes side. I 1395 var Oslo-bispen Eystein Aslakson på visitas. I et hyrdebrev skildrer han Telene slik: "----- at dere ikke har den kjærlighet til hverandre slik den skal være, så manndrap dessværre hender her mere enn i andre bygder. Værst er det at noen av dere tar imot erstatning og bøter for frender som uforsettlig er blitt drept og like fullt hevner dere som før." Blodhevnene var altså enda vanlig i disse bygder. Dette brevet var blant annet stilet til menigheten i Tørdal. Av dette dokument skulle det tydelig framgå at Tørdølene tilhørte et stribart folkeslag som gjerne tok saken i sine egne hender, uten å bry seg så alt for mye om myndighetenes, både verdslige og kirkeliges, pålegg.

Hallvard Gråtopps ætt.

Gården Vrålstad er en av de gardar her i landet som har flest middelalderdokumenter bevart. Disse dokumenter ble tidligere oppbevart i en spesiell kiste. Dette var en jernbeslått kiste som gikk under navnet av "Herren Halvors kiste". Kisten med innhold var felleseie for Vrålstadbøndene, og de betraktet den som en helligdom. Den stod ett år på hver gård. Hver julaften ble den høgtidsfullt flytta til neste gard, og det fortelles at heile huslyden fulgte kista. Da tok høgtida til. I denne kista ble det oppbevart mange brev og dokumenter. Presten i Drangedal, Ole Meldahl, skreiv i 1743 om denne kista: "Endvidere findes der endnu et lidet langt jærnbeslaat Skrin, hvorudi sees mangfoldige Pergamentsbreve, som ingen her kan læse eller forstaae, men af gammelt skal have boet her en ved Navn Herren Halvor. Det var ønskeligt og curieust at disse bemelte breve kunde blive forklarede". Kisten har hatt en mangefoldig historie, men den befinner seg i dag på en av Vrålstadgardene. Dessverre tom for dokumenter.

Imidlertid har mange av de dokumenter som en må anta har vært i kista, kommet inn til våre arkiver. De er så blitt gjengitt i storverk Diplomatarium norvegicum. Presten A. E. Hedem har studert de dokumenter som har forbindelse med Vrålstad. Dette studium har resultert i en meget interessant artikkel i Norsk slektshistorisk Tidsskrift, årgang 1958. Han har her gjennomgått i alt 15 brev og andre dokumenter. Han har sett disse i sammenheng, og på grunnlag av dette kunnet studere slekten til Hallvard Gråtopp i flere slektsledd bakover. Han omtaler her hvert enkelt dokument, forklarer innholdet og setter personene inn i sin slektssammenheng. Han får på denne måte en særdeles grundig dokumentasjon for sin slektstavle. Dokumentene han omtaler går over tidsrommet 1336 til 1454, altså et tidsrom på 118 år.

Hans slektstavle omfatter hele 10 slektsledd, derav 5 før Hallvard Gråtopp.

Min far fikk engang av bygdebokforfatteren Olav Sannes en slektstavle. Denne tavla går tilbake til Halvard Gråtopp. Jeg skal her gjengi denne slektstavla. For slektsleddene før Hallvard Gråtopp bygge oppstillingen på opplysninger hentet fra sokneprest A. E. Hedems artikkel i Norsk Slekthistorisk tidsskrift. På dette grunnlag får vi følgende oppstilling:

Hallvard på Roaldstad deler omkring 1200 Roaldstadeiendommen	--sønn--	Olav på Øvre Roaldstad	--sønn--	Hallvard født.ca. -- 1300.
--	----------	------------------------------	----------	----------------------------------

Olaf. Født ca. sønn-- 1345. Gift med Signe.	--sønn--	Hallvard. Gift med 1. Lif Helgesdtr. 2. en Thorbjørnsdtr.	--sønn--
---	----------	---	----------

Torbjørn. Født ca. 1370. Død ca. 1437.	--sønn--	Hallvard (Gråtopp). Født ca. 1400. Død 1450-1454. Gift med -- Thordis. Død etter 1454.
--	----------	--

Torbjørn. sønn-- Nevnt 1482 -- og 1502.	Hallvard. Nevnt 1515 og 1556. Død før 1561. --sønn-- Gift med Lif.	Hallvard Død før -- sin far.
---	--	------------------------------------

Aslaug. Gift med datter-- Jørgen Turvildsen Ljøstad (Vegårshei).	--sønn--	Torbjørn. Født 1584. Død 1667. Gift med -- Liv eller Sigrid.
--	----------	--

Taran Torbjørnsdatter. datter-- Gift med Nilsmund Knutsen (1636-1676)	--sønn--	Elling Voje, (1669- 1734) Gift med ?? Larsdtr. Ø. Vefall (Død 1705)
---	----------	---

Nilsmund Voje (1700-1767.) sønn-- Gift med Johanne Stiansdtr. --sønn-- Voje (1727-1787).	Stian Henneseid (1760-1831) Gift med Johanne Marie Jørgensd Bustrak (født 1764).
--	--

Kari Henneseid (1798-1843) --datter-- Gift med Stian Olsen Sannes (1792-1861).	--datter--	Johanne Marie født 1823. Halvor Halvorsen Straume
--	------------	--

Halvor (1855-1913) Gift --sønn-- med Anne Stiansdtr. Haugen Voje (1854-1933)	--sønn--	Jon (1901-1967) Gift Karina Blomstadli (1904- 1980).
--	----------	--

Kommentarer til slektstavla.

Det har vært usikkerhet omkring spørsmålet om Hallvard Gråtopp overlevde hærtoget. Tradisjonen sier at han overlevde og kom tilbake til Vrålstad. Hedem mener at han også har funnet et skriftlig bevis for at han overlevde. Han har funnet et dokument i Diplomatarium norvegicum hvor et stedsnavn er feiltolket. Tørdal ble tidligere skrevet Tyrisdal, og dette dokument er stedfestet til Fyresdal. Hedem har fått bekreftet at dokumentet er fra Roalstad, og at det er fra Tyresdal, altså Tørdal. Det er fra 9. juni 1450, 12 år etter hærtoget. Her er det en Torbjørnson som kjøper eiendom. Denne Torbjørnson mener Hedem er identisk med Hærtogets leder, og dermed er det et bevis for at bygdetradisjonen har rett når den forteller at Herren Halvor kom tilbake til sin eiendom. Dette dokument er altså fra 1450. I 1454 skrives et brev om Roaldstads fiskerettigheter. Her nevnes "Tordisso M.....dotter". Denne mener Hedem er Hallvard Gråtopp's kone. Han er da død, slik at det er kona som ivaretar gardens interesser. Hallvard Gråtopp må da være død i tiden mellom 1450 - 1454. Så langt Hallvard Gråtopp's ætt.

oooooooo000oooooooo

Det finnes veldig mye tradisjon i Tørdal omkring Hallvard Gråtopp. Jeg skal senere komme tilbake og omtale disse tradisjoner. Grenland Ettehistorielag har mange medlemmer i Vestfold. Dette fylket gikk Hallvard Gråtopp's hær igjennom. Hans besøk på Brunla gard er velkjent. Det hadde vært meget interessant om jeg kunne få opplyst om det finnes noen annen tradisjon fra denne hending. Opplysninger kan dere sende undertegnede i adresse Camilla Collettsvei 13, 3700 Skien.

oooooooo000oooooooo

Denne framstilling om Hallvard Gråtopp bygger i det vesentligste på følgende :

Bygdeboka "Drangedal og Tørdal" av Olav Sannes side 302 - 323
og under omtalen av gården Vrålstad side 688 - 701.
Norsk Slettshistorisk Tidsskrift, årgang 1958,
"Roalstadætten i Tørdal inntil 1550. av sokneprest
A. E. Hedem.

I heftet "Det var ein gong - Minner frå Drangedal" hefte 2. 1979.
side 82 - 84 finner en fullstendig oversettelse av
dokumentet som er avbildet på side 1.

Om bøker

I årenes løp har det blitt gitt ut adskillige interessante bøker om vår lokale historie, og vi har i 1982 fått en fin tilvekst til Nedre Telemarks nyere historie, nemlig Jon Birkenes' bok om Milorg. i D 17. Boka bygger på Jon Birkenes' hovedoppgave i historie og er blitt en grundig og godt dokumentert bok på over 300 sider.

For yngre lesere er den 2. verdenskrig og okkupasjons-tiden noe man bare leser om i historiebøker. For dem er Birkenes' bok en ypperlig anledning til å bli kjent med et viktig kapittel i vår lokale historie. Andre har opplevd okkupasjonen, men selv for dem vil det nok være svært mye nytt stoff, bl. a. er bildestoffet stort sett ikke offentliggjort tidligere.

Motstandsarbeidet begynte allerede 13. april 1940, da „Skilensgruppa" ble dannet. Denne kjernen i motstandsarbeidet bestod av Didrik Cappelen sen., Didrik (Dixe) Cappelen jr., Sverre Løberg, Joseph Brunsvig og Marthinius Karlsen, og kort etter kom også Carl P. Wright fra Porsgrunn med.

Birkenes behandler oppbyggingen av organisasjonen, og han tar for seg forhold og problemer som knyttet seg til ledelsen og Gestapos overvåking av denne.

Forfatteren slår fast at D 17 var et av landets best organiserte distrikter, som følge av at man slapp opprullinger med forhør, tortur og dødsdommer. Man drev med sabotage og våpenslipp, og D 17 hadde ellers de fleste kjente Milorg.-elementer. Ved krigens slutt hadde Milorg. i Nedre Telemark en samlet styrke på ca. 3000 mann.

En absolutt lesverdig bok, som er kommet i stand ved et samarbeid mellom Birkenes og Selskapet for Skien Bys Vel.

Ole Steensen Hotvet

Læge-Bog
vedkommende
Mennisker, Hæster og Kiør

Hotvet udi Holden
Nedre Tellemarken
1794

FOR FØRSTE GANG I NORGE:

Ei kommentert utgave av «Svarteboka» slik den foreligger i Holla-varianten til bonden Ole Steensen Hotvet (1731-1807). Boka har tre hovedkapitler, som omhandler sjukdommer på mennesker, hester og kuer og åssen disse sjukdommene blei kurert på 1700-tallet. Særlig sterkt står lor-tekurene, som var virksomme mot allslags sjukdom og trolldom på mennesker og dyr. Til boka er det skrevet kommentarkapitler av noen av våre fremste fagfolk, som setter boka inn i sin faglige og historiske sammenheng:

Mag.art. Velle Espeland: Svartebøker

Dosent, dr.philos. Øyvind Larsen: Hva leste legebokskrifterne?

Professor Ove Arbo Høeg og dr.phil. Inger Nordal: Botanikken bak legerådene.

Professor Per Slagsvold: Fra trolldom til veterinærmedisin.

Professor Arnold Nordal: Legeråda i Hotvetboka

Dessuten har redaktøren, Arne Johan Gjermundsen, skrevet om Ole Steensen og boka hans.

Naar en Koe har Bugløb²¹⁹,
eller trækker for stærk.
Da indgiv den røget Oxse-kiød,
som er skaaret i fine skiver, og
brun-stegte i en reen-skuret
Pande over alt, og med en varm-
giort økse-hammer fin-giort,
dette da indgivet i en halvpe-
gel lunket Viin-ædike mor-
gen og aften, det hjælper. —
skriver Niels Mikels: A: *
Mærk: — : I mangel af rø-
get oxse-kiød og viin-ædike, har
gamle brendte Skoesoller indgi-
vet i Dey, hiulpet.

8

Ole Steensen Hotvet

LÆGE-BOG

vedkommende Mennisker,
Hæster og Kiør

Hotvet udi Holden
Nedre Tellemarken

1794

Vi vil gjerne presentere en
meget interessant bok for medlemmene.
Holla Historielag gav i 1980 ut en
"Læge-bog vedkommende Mennisker, Hæster
og Kiør". Boka er også god som lære-
bok i gotisk skrift. På venstre side
er legeboka persentert slik den ble skrev
i 1794. På høyre side er dette tolket til
vanlig skrift, slik som vist i eksemplet
nedenfor.

Naar en Koe har Bugløb²¹⁹,
eller trækker for stærk.

Da indgiv den røget Oxse-kiød,
som er skaaret i fine skiver, og
brun-stegte i en reen-skuret
Pande over alt, og med en varm-
giort økse-hammer fin-giort,
dette da indgivet i en halvpe-
gel lunket Viin-ædike mor-
gen og aften, det hjælper. —

skriver Niels Mikels: A: *

Mærk: — : I mangel af rø-
get oxse-kiød og viin-ædike, har
gamle brendte Skoesoller indgi-
vet i Dey, hiulpet.

Bertemeius
Lauritzon Klep
17/11 1624

Søren Klep
11/11 1738

BUMERKER.

Som slektsforsker støter man ofte på problemer som vanskelig lar seg løse uten at man tar i bruk alle de muligheter som ligger i beslektede studier/vitenskaper. Studiet av bumerker kan fra vårt synspunkt være en slik nyttig hjelpevitenskap. Mange av våre medlemmer har sikkert brukt bumerker i sin forskning, men for andre er det vel ukjent og uprøvd. Vi tror derfor at en nærmere orientering kan være på sin plass.

Bumerkene var personlige merker, oftest eiermerker. De fantes både på løs og fast eiendom, og de gikk i arv, dels uforandret, dels med spesielle tillegg. Når bumerkene ble hogd eller skåret inn i fast eiendom som så gikk i arv, kom merkene til å betegne slekten på den og den bestemte gården. Studiet av bumerker kan altså i mange tilfeller brukes for å rekonstruere en slektsrekke. Åm løs eiendom var det spesielt arbeidsredskap og husgeråd som ble forsynt med bumerker, og til og med varer kunne ha slike merker (selv om det neppe kommer oss til gode). Slakt for salg skulle merkes, og derfra er ikke veien lang til merker på buskap, noe som jo også brukes i våre dager.

Når kom så bumerket i bruk? I germanske lover finnes beviser for hevdvunnen bruk omkring år 500 e. Kr., men Norges eldste bevarte bondesegl er fra 1322, og bruken av slike merker fortsetter til utover på 1700-tallet. Bumerkene erstattet det skrevne navnet, og borgeres og bønders sigiller tilsvarte derfor våpnene i adelssigillene. I Christian 5.'s dansk-norske lov er bumerkene sidestilt med underskrift og sigill i rettslig betydning.

Forskjellen fra heraldiske bilder er ellers helt klar. Slike bilder har fargelagte flater, mens bumerker er figurer dannet av enkle linjer, slik de måtte være for å kunne risses i hardt materiale. Oftest bestod bumerkene av en loddrett hovedbokstav, satt sammen med rette og bøyde linjer i ulike kombinasjoner. Det er ofte en påfallende

stor likhet med runer, som så er smeltet sammen til monogrammer, men i andre tilfeller er det alminnelige symbolske tegn som brukes — hakekors, andre kors av forskjellige slag, pentagrammer, triangler, økser osv. Slike merker ble plassert direkte i det runde seglfeltet, med skriften som ramme. Det ser da ut til at de ikke ble regnet som våpenfigurer, de var rett og slett jegerens, fiskerens og bondens gamle eiendomstegn fra før skriften ble allment kjent i Norge.

Thor Gundersen

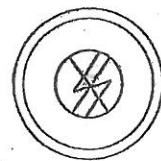
Jon Hansen
Rørholt
25/8 1767

Jacob
Andersen
Rørholt
18/1 1802

Jens
Rackesta
7/12 1602

Jørgen
Throg
1624

SPØRRE - SPALTEN

Et "Larvik-spørsmål":

Kan noen gi meg opplysning om foreldrene til

Lars Andersen Eika fra Arøya født 16.4.1826

Roar F. Nesse

Håvundv.377, 3900 Porsgrunn.

Svar på spørsmål i forrige nr.

Jeg har i flere nr. av bladet vårt etterlyst svar på alle de spørsmål som har blitt stilt i spalten „Spørsmål og svar“. Men et så raskt svar som jeg fikk på mine spørsmål i forrige nr., hadde jeg ikke ventet. Få dager etter at bladet ble sendt ut, fikk jeg brev fra Marlow Fløtterød i Larvik, hvor han gir en grundig og uttømmende orientering om Gjøa Madsdtr. (i 1801 bosatt i Larvik) og hennes slekt. Det vil føre for langt å ta med alt her, men hvis noen av våre lesere ønsker ytterligere opplysninger, skal jeg med glede komme tilbake til dette. Her skal bare nevnes at Gjøa Madsdtr. egentlig kom fra Helgeroa, hvor hennes far, Mads Andersen, var los. Moren Dorte Olsdtr. kom fra Gui på Brunlanes, og hennes slekt kan følges bakover på Gui, Store Gusland, Seierstad i Hedrum og Nedre Rauan i Tjølling.

Thor Gundersen

LAGSNYTT.

Siden forrige medlemsblad utkom, har Grenland Ættehistorielag hatt to arrangementer. I tillegg kommer to styremøter, og på det ene drøftet vi mulighetene for nye innkjøp til vårt arkiv. Vi har foreløpig planene klare, men hvis noen av våre medlemmer kjenner til gode kilder (spesielt fra 1700-tallet), vil vi gjerne høre fra dere angående forslag til fremtidige innkjøp.

Årsmøtet ble avholdt på Villa Fløyen onsdag 17. mars med godt fremmøte. Årsmøtesakene gikk raskt — både årsmelding og regnskap for 1981 ble enstemmig godkjent, og også valgene gikk greit unna. Etter årsmøteforhandlingene fikk kveldens kåsør, Per Chr. Svendsen, ordet. Svendsen, som nå har lagt siste hånd på manuskriptet til Eidanger bygdebok, tok oss med på „En rundreise i Eidanger“ ved hjelp av ord og lysbilder. En hyggelig rundreise ble det — til kjente og mindre kjente gårder i det vidstrakte Eidanger. Etter selve kåseriet fikk møtedeltagerne anledning til å stille spørsmål til kveldens kåsør — tydeligvis et

populært tilbud, som mange benyttet seg av. Kvelden ble rundet av med bevertning, utlodning og slektsprat.

Det nyvalgte styret har etter årsmøtet hatt konstituerende møte, og styret har denne sammensetning:

Formann: Thor Gundersen

Viseformann: Steinar Larsen

Sekretær: Gunnlaug Aasetre

Kasserer: Torbjørn Aasetre

Arkivar: Roar F. Nesse

Styremedlem: Irene Nilsen

—————: Olav V. Landsverk

Vararepr.: Alf Granly

—————: Marie K. Hafsum

På årsmøtet ble Frank Beier og Birger Øvrum gjenvalgt som revisorer, med Olav Vasbø som varamann. Kaffekomiteen består av Marie K. Hafsum, Nelly Nilsen, Gunnhild Reisjå Olsen og Ruth Versvik. Redaksjonskomiteen består av Roar F. Nesse, Dag Straume og Thor Gundersen.

Søndag 6. juni hadde laget sin tradisjonelle forsommerutflukt. Vi reiste denne gangen til de vestligste delene av det gamle Grenland, nærmeste bestemt Sannidal og Kragerø. Ca. 30 mennesker møtte fram på Sannidal bygdetun, hvor vi ble mottatt av tre representanter for Sannidal historielag. Disse viste oss rundt på et særdeles hyggelig og tiltalende bygdetun. Selve tunet mellom bygningene var også så hyggelig at lagets medlemmer valgte å ta sin nistepause der. Etterpå reiste vi videre til Berg Museum ved Kragerø, hvor Bjørn Sandberg viste oss rundt i den gamle lystgården, på mange måter enestående i sitt slag — takket være frøken Homan. På en fengslende måte fortalte Sandberg også om mennesker og slekter knyttet til Berg, og dette var selvsagt populært hos våre medlemmer.

Vi benytter anledningen til å ønske vel møtt til en ny høstsesong og håper å få se riktig mange av medlemmene på våre arrangementer fremover.